

Strasbourg, 30 iunie 2010

LINIILE DIRECTOARE PENTRU JUSTIȚIA PRIETENOASĂ COPIILOR, ADOPTATE DE COMITETUL DE MINIȘTRI AL CONSILIULUI EUROPEI

PREAMBUL

Comitetul de Miniștri, conform stipulărilor Articolului 15.b al Statutului Consiliului Europei,

(a) Luând în considerație faptul că scopul Consiliului Europei este sporirea unității statelor membre, în particular, prin intermediul adoptării unor reguli comune în subiecte ce țin de legislație;

(b) Luând în considerație necesitatea asigurării unei implementări eficiente a standardelor existente, universale și europene cu privire la protecția și promovarea drepturilor copiilor, care includ, în particular:

- Convenția Națiunilor Unite pentru Statutul Refugiaților, 1951;
- Convenția Internațională pentru Drepturile Civile și Politice, 1966;
- Convenția Internațională pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, 1966;
- Convenția Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului, 1989;
- Convenția Națiunilor Unite pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, 2006;
- Convenția pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, 1950;
- Convenția Europeană pentru Exercițarea Drepturilor Copiilor, 1996;
- Carta Socială Europeană revizuită (1996, ETS Nr. 163);
- Convenția Consiliului Europei pentru Contactul legat de Copii, 2003;
- Convenția Consiliului Europei pentru Protecția Copiilor contra Exploatării Sexuale și Abuzului Sexual, 2007;
- Convenția Europeană pentru Adopția Copiilor (Revizuită), 2008.

(c) Având în vedere că, conform garanțiilor CEDO și cazuisticii Curții Europene pentru Drepturile Omului, dreptul oricărei persoane de a avea acces la justiție și la un proces echitabil – în toate componentele lui (incluzând în special, dreptul de a fi informat, dreptul de a fi auzit, dreptul la apărare juridică și dreptul de a fi reprezentat) – este necesar într-o societate democratică și se aplică egal copiilor, ținând, totuși, seama de capacitatea acestora de a-și forma propriile opinii;

(d) Ținând cont de cazuistica relevantă a Curții Europene pentru Drepturile Omului, deciziile, rapoartele sau alte documente ale altor instituții sau organe ale Consiliului Europei, inclusiv, recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii sau Tratatului Degradant sau Pedepsei, declarațiile, opiniile Comisarului Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, precum și diversele recomandări ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;

(e) Luând act de diversele recomandări ale Comitetului de Miniștri pentru statele membre în domeniul drepturilor copiilor, inclusiv, recomandarea (2003)5 privind măsurile de detenție pentru solicitanții de azil, Recomandarea (2003)20 referitor la modalități noi de abordare a delicvenței juvenile și rolul justiției juvenile, Recomandarea (2005)5 pentru drepturile copiilor plasați în instituții rezidențiale, Recomandarea (2008)11 pentru Regulile Europene pentru Infractori Minori supuși sancțiunilor sau măsurilor și Recomandarea (2009)10 pentru Ghidul de Politici pentru strategiile naționale integrate privind protecția copiilor împotriva violenței;

(f) Ținând cont de Rezoluția nr.2 pentru Justiția Prietenoasă Copiilor, adoptată Conferința a 28-a a Miniștrilor de Justiție ai Consiliului Europei (Lanzarote, Octombrie 2007);

(g) Luând în considerație importanța asigurării drepturilor copiilor prin intermediul altor instrumente ale Națiunilor Unite, precum:

- Standardele Minime ale Națiunilor Unite pentru Administrarea Justiției Juvenile (“Regulile de la Beijing”, 1985);

- Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Privati de Libertate (“Regulile de la Havana”, 1990);
- Ghidul Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delicvenței Juvenile (“Ghidul de la Riyadh”, 1990);
- Ghidul Națiunilor Unite pentru Justiția în probleme cu participarea Copiilor Victime și Martori ai Crimelor, 2005);
- Nota ghidantă a Secretarului General al Națiunilor Unite: abordarea de către ONU a justiției pentru copii (2008);
- Ghidul Națiunilor Unite pentru Exercițarea Adecvată și Condițiile Îngrijirii Alternative pentru Copii (2009);
- Principiile legate de Statutul Instituțiilor naționale pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Omului (“Principiile de la Paris”);

(h) Ținând cont de necesitatea de a garanta implementarea eficientă a normelor obligatorii existente legate de drepturile copiilor, fără a împiedica statele membre să introducă sau să aplice standarde mai ridicate sau mai multe măsuri favorabile;

(i) Făcând referință la Programul Consiliului Europei “Construirea unei Europe cu și pentru copii”;

(j) Ținând cont de progresul efectuat de statele membre pentru implementarea justiției prietenoase copiilor;

(k) Constatând, cu toate acestea, obstacolele existente pentru copii în sistemul de justiție, cum ar fi, printre altele, dreptul non-existent, parțial sau condiționat de acces la justiție, diversitatea și complexitatea procedurilor, o posibilă discriminare din diverse motive;

(l) Ținând cont de necesitatea prevenirii posibilei victimizări secundare a copiilor din partea sistemului judiciar în cadrul procedurilor care îi implică sau care îi afectează pe copii;

(m) Îndemnând statele membre să ratifice rapid, dacă nu au făcut-o deja, toate convențiile Consiliului Europei legate de drepturile copiilor;

(n) Invitând statele membre să investigheze lacunele, problemele și să identifice domeniile în care principiile și practicile unei justiții prietenoase copiilor ar putea fi introduse;

(o) Îndemnând statele membre să întreprindă toți pașii necesari pentru a realiza dreptul copiilor de a participa la procedurile care-i afectează sau la care ei participă;

(p) Ținând cont de părerile și opiniile copiilor din statele membre ale Consiliului Europei care au fost consultați;

(q) Încurajând, prin educație și susținere, părinții sau reprezentanții legali ai copiilor, să-și exercite propriile responsabilități parentale într-un mod pozitiv, inclusiv, să-și asiste copiii în vederea asigurării accesului la justiție;

(r) Asigurând ca autoritățile competente să-și exercite toate obligațiunile, compensând absența îngrijirii părintești pentru copiii plasați în îngrijire rezidențială sau aflați în detenție, inclusiv, prin dreptul de a avea acces la justiție;

(s) Ținând cont de faptul că toți profesioniștii care lucrează sau vin în contact cu copiii în sistemul justiției trebuie să primească susținerea și instruirea corespunzătoare, precum și ghidarea practică pentru a garanta și implementa adecvat drepturile copiilor, în particular, la evaluarea interesului suprem al copiilor în cadrul tuturor tipurilor de proceduri la care ei participă sau care-i afectează;

(t) Observând că ghidul ține să contribuie la identificarea remediilor practice pentru problemele existente în lege și în practică;

(u) Îndemnând statele membre să asigure implementarea acestor recomandări prin intermediul reformelor legislative și de politici;

Adoptă următoarele recomandări în calitate de instrument practic pentru statele membre în vederea adaptării sistemelor judiciare și non-judiciare ale acestora la drepturile, interesele și necesitățile specifice copiilor și invită statele membre să asigure traducerea lor și diseminarea largă la toate autoritățile responsabile sau care au de a face cu drepturile copiilor în justiție.

I. DEFINIȚII, DOMENIU ȘI SCOP

(1) În contextul acestor recomandări pentru justiția prietenoasă copiilor (aici și mai departe "recomandările"):

- a. "Copil" înseamnă orice persoană sub vârsta de 18 ani.
- b. "Justiția prietenoasă copilului" se referă la sistemele de justiție care garantează respectarea și implementarea eficientă a tuturor drepturilor copiilor la cel mai înalt nivel posibil, ținând cont de principiile enumerate mai jos și acordând considerațiune corespunzătoare nivelului de maturitate al copilului și înțelegerii circumstanțelor cazului. Ceea ce este, în particular, o justiție accesibilă, corespunzătoare vârstei, rapidă, adaptată la și concentrată pe necesitățile și drepturile copilului, inclusiv, dreptul la un proces echitabil, dreptul de a participa la procese și de a le înțelege, dreptul la viață privată, la integritate și demnitate.
- c. Un "părinte" este persoana (le) cu responsabilități parentale, conform legislației naționale. În cazul când părintele (ții) este absent sau nu mai deține responsabilitatea părintească, acesta poate fi un tutore sau alt reprezentant desemnat legal.

(2) Recomandările se referă la subiectul locului și rolului, opiniile, drepturile și necesitățile copilului în cadrul proceselor judiciare, precum și a alternativelor pentru astfel de procese.

(3) Recomandările trebuie să se aplice tuturor situațiilor în care copiii s-ar putea afla, pentru orice motiv și orice capacitate ar avea aceștia, atunci când vin în contact cu toate organele competente și cu serviciile care participă la implementarea legislației penale, civile sau administrative.

(4) Recomandările țin să asigure ca, în orice proceduri de acest fel, toate drepturile copiilor, printre care, dreptul la informație, la reprezentare, la participare și protecție, sunt totalmente respectate cu o considerație corespunzătoare nivelului de maturitate și de înțelegere a copilului, precum și circumstanțelor cazului.

II. PRINCIPII FUNDAMENTALE

(1) Recomandările se bazează pe principiile existente consacrate în instrumentele la care se face referință în Preambul, precum și pe cazuistica Curții Europene pentru Drepturile Omului.

(2) Aceste principii sunt dezvoltate în secțiunile următoare și trebuie să se aplice la toate capitolele acestor recomandări.

A. Participare

(1) Statele membre trebuie să respecte și să implementeze dreptul tuturor copiilor de a fi informați despre drepturile lor, de a li se oferi modurile corespunzătoare de acces la justiție și de a fi consultați și auziți în cadrul proceselor cu participarea lor sau care îi afectează. Aceasta include acordarea ponderii corespunzătoare opiniilor copiilor, ținând cont de maturitatea lor și de dificultățile pe care ei le pot avea pentru a face această participare semnificativă.

(2) Copiii trebuie să fie considerați și tratați ca deținători deplin ai drepturilor și trebuie să fie în măsură să-și exercite toate drepturile într-un mod care recunoaște capacitățile lor de dezvoltare.

B. Interesul suprem al copilului

(1) Statele membre trebuie să garanteze implementarea eficientă a dreptului copiilor de a avea interesul lor suprem în calitate de considerațiune primară în subiecte ce țin de ei sau care-i afectează.

(2) La evaluarea interesului suprem al copiilor atrași sau afectați:

- a. părerilor și opiniilor lor li se va acorda ponderea corespunzătoare;
- b. toate celelalte drepturi ale copilului, precum dreptul la demnitate, libertate și tratament egal trebuie să fie respectate întotdeauna;
- c. trebuie să fie adoptată o abordare cuprinzătoare de către toate autoritățile relevante pentru a ține cont de toate interesele implicate, inclusiv, de bunăstarea fizică și psihică și de interesele legale, sociale și economice ale copilului.

- (3) Interesul suprem al tuturor copiilor atrași în aceeași procedură sau caz trebuie să fie evaluat și echilibrat separat pentru a reconcilia posibilele conflicte de interese ale copiilor.
- (4) Deși autoritățile judiciare au competența finală și responsabilitatea de luare a deciziilor finale, statele membre trebuie să întreprindă, în caz de necesitate, eforturi comune pentru a stabili abordări multidisciplinare cu scopul de a evalua interesul suprem al copiilor în procedurile legate de ei.

C. Demnitate

(1) Copiii trebuie să fie tratați cu grijă, sensibilitate, echitate și respect în cadrul oricărei proceduri sau caz, cu o atenție deosebită pentru situația lor personală, bunăstarea și necesitățile specifice și cu un respect deplin pentru integritatea lor fizică și psihologică. Această tratare trebuie să le fie oferită, în fiecare caz de contact al lor cu procesele judiciare și non-judiciare, sau cu alte intervenții și indiferent de statutul lor legal și de capacitatea pe care o au, în orice procedură sau caz.

(2) Copiii nu vor fi supuși torturii sau tratamentului inuman, degradant sau pedepsei.

D. Protecția de la discriminare

(1) Drepturile copiilor trebuie să fie asigurate fără discriminare în orice bază, cum ar fi sex, rasă, culoare sau origine etnică, vârstă, limbă, religie, opinii politice sau de alt gen, origine națională sau socială, stare socio-economică, statut al părinților, asociere cu o minoritate națională, bunuri, naștere, orientare sexuală, identitate gender sau alt statut.

(2) Protecție și asistență specifică trebuie să fie acordată celor mai vulnerabili copii, cum ar fi copiii migranți, copiii refugiați și solicitanți de azil, copiii neînsoțiți, copiii cu dizabilități, copiii fără adăpost și ai străzii, copiii romi și copiii din instituții rezidențiale.

E. Supremația legii

(1) Principiul supremației legii se va aplica deplin copiilor, precum se aplică adulților.

(2) Elementele unui proces corespunzător, cum ar fi principiile legalității și proporționalității, prezumția nevinovăției, dreptul la un proces echitabil, dreptul la consiliere juridică, inclusiv acces eficient la avocat, dreptul de acces la instanțe și dreptul de apel, trebuie să fie garantate copiilor la fel ca și adulților și nu trebuie să fie minimizezate sau refuzate sub pretextul interesului suprem al copilului. Acest principiu se aplică tuturor proceselor judiciare și non-judiciare, dar și celor administrative.

(3) Copiii trebuie să aibă dreptul de acces la mecanisme de petiționare corespunzătoare, independente și eficiente.

III. JUSTIȚIA PRIETENOASĂ COPIILOR ÎNAINTE DE, ÎN TIMPUL ȘI DUPĂ PROCESELE JUDICIARE

A. Elemente generale ale justiției prietenoase copiilor

1. Informație și recomandări

(1) De la prima lor experiență în cadrul sistemului de justiție sau al altei autorități competente (cum ar fi poliția, serviciul pentru imigrare, serviciul educațional, social sau de îngrijire a sănătății) și pe durata procesului, copiii și părinții lor trebuie să fie informați prompt și adecvat, *printre altele*, despre:

(a) Drepturile lor, în particular, despre drepturile specifice pe care le au copiii referitor la procesele judiciare sau non-judiciare la care ei pot participa, precum și despre instrumentele disponibile pentru a remedia posibilele încălcări ale drepturilor lor, inclusiv, despre posibilitatea de a înainta recurs, alte acțiuni sau intervenții judiciare și non-judiciare. Această informație poate include date despre durata posibilă a proceselor, posibilitatea de acces la apeluri și mecanisme de petiționare independentă;

(b) Sistemul și procedurile în care vor implicați, luând în considerație rolul pe care copilul îl va avea în cadrul acestora și diversele etape procedurale;

(c) Mecanismele de susținere existente pentru copilul care participă la un proces judiciar sau non-judiciar;

- (d) Oportunitățile și posibilele consecințe ale proceselor in- și extra- judiciare;
 - (e) Unde este cazul, acuzațiile și modul de examinare a petiției;
 - (f) Timpul și locul proceselor judiciare și altor evenimente relevante (cum ar fi audierile);
 - (g) Progresul general și rezultatul procesului sau intervenției;
 - (h) Disponibilitatea măsurilor de protecție;
 - (i) Mecanismele existente pentru revizuirea deciziilor care afectează copilul;
 - (j) Oportunitățile existente pentru obținerea compensației de la infractor sau de la stat prin intermediul procesului de justiție, proceselor civile alternative sau prin intermediul altor procese;
 - (k) Disponibilitatea serviciilor (de sănătate, psihologic, social, de traducere și interpretare și altele) sau organizațiilor care pot oferi suport, precum și mijloace de acces la astfel de servicii, împreună cu susținere financiară urgentă, unde este aplicabil;
 - (l) Orice aranjamente speciale disponibile pentru a proteja interesul suprem, dacă ei sunt rezidenți în alt stat.
- (2) Informarea și consilierea trebuie să fie oferite copiilor într-un mod adaptat vârstei lor și maturității, într-un limbaj pe care ei îl pot înțelege și care este sensibil față de gender și cultură.
- (3) De regulă, și copiii, și părinții sau reprezentanții legali trebuie să primească informația direct. Furnizarea informației către părinți nu trebuie să reprezinte o alternativă comunicării informației către copil.
- (4) Materialele adaptate pentru copil care conțin informație juridică relevantă trebuie să fie disponibile și distribuite pe larg. Statele membre sunt încurajate să creeze servicii speciale de informare pentru copii, cum ar fi site-uri web și linii fierbinți specializate.
- (5) Informația despre orice acuzații aduse unui copil trebuie să fie oferită prompt și direct după înaintarea acuzațiilor. Această informație trebuie să fie oferită copilului și părinților în așa mod, încât ei să înțeleagă exact acuzația precum și consecințele posibile.

2. Protecția vieții private

- (1) Viața privată și informația personală a copiilor care sunt sau au fost atrași în procese judiciare sau non-judiciare, precum și în alte intervenții, trebuie să fie protejată pe deplin. Acest lucru înseamnă că nici o informație sau datele personale ale copilului nu pot fi făcute disponibile sau publicate, în particular, în media, care ar putea divulga sau permite indirect divulgarea identității copilului, inclusiv, a imaginii acestuia, descrierii detaliate a copilului sau a familiei lui, numelui sau adresei, înregistrări audio și video, etc.
- (2) Statele membre trebuie să preîntâmpine încălcarea dreptului la viață privată menționat în (1) de către media, prin măsuri legislative sau prin monitoring auto-regulator de către media.
- (3) Statele membre trebuie să stipuleze accesul limitat la toate înregistrările sau documentele care conțin informație personală și sensibilă despre copii, în particular, în cadrul proceselor cu participarea lor. Dacă este necesar transferul de informație personală și sensibilă, luând în considerație interesul suprem al copilului, statele membre trebuie să supravegheze acest transfer în cadrul legislației relevante pentru protecția informației.
- (4) Atunci când copiii sunt audiați sau depun mărturii în procesele judiciare sau non-judiciare sau în cadrul altor proceduri, dacă este oportun, acestea trebuie să aibă loc *cu filmare*. Ca regulă, numai cei implicați direct trebuie să fie prezenți, cu condiția că ei nu obstrucționează mărturiile copilului.
- (5) Profesioniștii care lucrează cu și pentru copii trebuie să urmeze regulilor stricte ale confidențialității.

3. Siguranță (Măsuri preventive speciale)

- (1) În cadrul tuturor proceselor judiciare și non-judiciare și altor intervenții, copiii au dreptul de a fi protejați de prejudicii, inclusiv, de intimidare, represalii și de victimizare secundară.
- (2) Profesioniștii care lucrează cu și pentru copii trebuie, în caz de necesitate, să fie supuși unei verificări permanente și comprehensive, conform legislației naționale și independenței judiciare, pentru a asigura potrivirea lor pentru lucrul cu copiii.

(3) Atunci când pretinsul făptaș este părinte, membru al familiei sau îngrijitor primar, copiilor trebuie să le fie aplicate măsuri precauționare speciale.

4. Instruirea profesioniștilor

(1) Toți profesioniștii care lucrează cu și pentru copii trebuie să beneficieze de instruire interdisciplinară legată de drepturile și necesitățile copiilor din diferite grupuri de vârstă, precum și de procedurile adaptate nevoilor acestora.

(2) Profesioniștii care sunt în contact direct trebuie, de asemenea, să fie instruiți privind comunicarea cu copiii la orice vârstă și etapă de dezvoltare, precum și cu copiii în situație de vulnerabilitate deosebită.

5. Abordare multidisciplinară

(1) Respectând total dreptul copilului la viață privată, trebuie să fie încurajată cooperarea strânsă dintre diverși profesioniști pentru a obține o înțelegere comprehensivă a copilului, precum și o evaluare a situației lui juridice, sociale, emoționale, fizice și cognitive.

(2) Trebuie să fie creat un cadru comun de evaluare pentru profesioniștii care lucrează cu sau pentru copii (cum ar fi juriștii, psihologii, medicii, polițiștii, lucrătorii serviciului pentru imigrare, asistenții sociali și mediatorii) în cadrul proceselor sau intervențiilor care includ sau afectează copiii, pentru a oferi orice susținere necesară pentru cei care iau deciziile, permițându-le să servească în cel mai bun mod intereselor copilului în fiecare caz.

(3) La implementarea unei abordări multidisciplinare, trebuie să fie respectate regulile profesionale de confidențialitate.

6. Privațiunea de libertate

(1) Orice formă de privațiune de libertate a copiilor trebuie să fie măsură de ultimă instanță și să fie aplicată pentru cel mai scurt timp posibil. Pe lângă aceasta, eforturi speciale trebuie să fie întreprinse pentru a evita detențiunea preventivă.

(2) Atunci când se impune privațiunea de libertate, copiii trebuie, de regulă, să fie deținuți separat de adulți.

Atunci când copiii sunt deținuți împreună cu adulții, acest lucru trebuie să se întâmple din motive excepționale și să se bazeze numai pe interesul suprem al copilului. În toate circumstanțele, copiii trebuie să fie deținuți în încăperi potrivite necesităților lor.

(3) Ținând cont de vulnerabilitatea copiilor privați de libertate, de importanța legăturilor de familie și de promovarea reintegrării în societate, autoritățile competente trebuie să asigure respectarea drepturilor copilului și să susțină activ protecția lor conform stipulărilor instrumentelor universale și Europene. Adicional altor drepturi, copiii au dreptul, în particular, la:

(a) menținerea unei legături regulate și semnificative cu părinții, familia și prietenii prin intermediul vizitelor și corespondenței, cu excepția restricțiilor necesare în interesul justiției și intereselor copilului. Restricționarea acestui drept nu trebuie să fie folosită niciodată în calitate de pedeapsă;

(b) primirea educației corespunzătoare, ghidării și instruirii vocaționale, îngrijirii medicale, asigurarea libertății gândirii, conștiinței și religiei, accesul la recreere, inclusiv, la educație fizică și sport;

(c) programe de acces care pregătesc copiii din timp pentru reîntoarcerea lor în comunitate, cu o atenție deplină acordată copiilor în legătură cu necesitățile lor emoționale și fizice, cu relațiile lor de familie, nevoile de cazare, școlarizare, cu posibilitățile de angajare și statutul lor socio-economic.

(4) Privațiunea de libertate a minorilor neînsoțiți, inclusiv a solicitanților de azil și a copiilor separați nu trebuie niciodată să fie motivată de, sau bazată numai pe absența unui statut de reședință.

B. Justiție prietenoasă copiilor până la procesele judiciare

(1) Vârsta minimă pentru răspunderea penală nu trebuie să fie prea mică și trebuie să fie determinată de lege.

(2) Alternativele la procesele judiciare cum ar fi medierea, diversitatea mecanismelor judiciare și soluționarea alternativă a disputelor trebuie să fie încurajate de fiecare dată când acestea pot servi intereselor supreme ale copilului. Folosirea prealabilă a acestor alternative nu trebuie să fie utilizată ca obstacol pentru accesul copilului la justiție.

(3) Copiii trebuie să fie pe deplin informați și consultați în legătură cu posibilitatea de a înainta recurs în cadrul unui proces judiciar sau a alternativelor extra-judiciare. Această informație trebuie, de asemenea, să explice consecințele posibile pentru fiecare opțiune. În baza informației adecvate, juridice și de alt fel, alegerea trebuie să fie disponibilă pentru utilizare în cadrul procesului judiciar sau alternativ. Copiilor trebuie să li se ofere posibilitatea de a obține consiliere juridică și altă asistență necesară la determinarea oportunității și dezirabilității alternativelor propuse. La luarea acestei decizii, opiniile copilului trebuie să fie luate în considerație.

(4) Alternativele la procesele judiciare trebuie să garanteze un nivel echivalent de protecție juridică. Respectarea drepturilor copiilor conform descrierilor din aceste recomandări și din toate instrumentele juridice relevante pentru drepturile copiilor trebuie să fie garantate în aceeași măsură în cadrul procedurilor intra- și extra- judiciare.

C. Copiii și poliția

(1) Poliția trebuie să respecte drepturile personale și demnitatea tuturor copiilor și să ia în considerație vulnerabilitatea lor, adică, să țină cont de vârsta și maturitatea lor, de orice nevoi speciale a celor care pot suferi de o dizabilitate fizică ori mintală, sau au dificultăți de comunicare.

(2) De fiecare dată când un copil este reținut de poliție, acesta trebuie să fie informat în măsura și limbajul corespunzător vârstei sale și nivelului de înțelegere a motivului pentru care a fost arestat. Copiilor trebuie să li se ofere accesul la avocat și posibilitatea de a-și contacta părinții sau o persoană în care ei au încredere.

(3) În afara circumstanțelor excepționale, părintele trebuie să fie informat despre prezența copilului la sectorul de poliție, cu detalii legate de motivul pentru care copilul a fost arestat și să fie invitat la sector.

(4) Un copil care a fost reținut nu trebuie să fie chestionat în privința comportamentului criminal, sau rugat să facă sau să semneze o declarație legată de o astfel de participare, cu excepția cazurilor când este prezent un avocat, și, preferabil, părinții copilului, sau, dacă nici un părinte nu este disponibil, o altă persoană în care copilul are încredere. Părintele sau această persoană poate fi exclusă dacă este suspectată de participare la comportamentul criminal sau este angajat într-un comportament care reprezintă obstrucționarea justiției.

(5) Polițiștii trebuie să asigure faptul ca nici un copil reținut de ei să nu fie deținut împreună cu adulții.

(6) Autoritățile trebuie să asigure ca copiii în arestul poliției să fie ținuti în condiții sigure și corespunzătoare necesităților lor.

(7) În statele membre în care această responsabilitate cade sub incidența mandatului lor, procurorii trebuie să asigure ca abordările prietenoase copiilor să fie folosite în timpul procesului de investigare.

D. Justiție prietenoasă copiilor în timpul proceselor judiciare

1. Acces la instanță și proces judiciar

(1) În calitate de posesori ai drepturilor, copiii trebuie să recurgă la remedii pentru a-și exercita eficient drepturile lor și a acționa atunci când drepturile lor sunt încălcate. Legislația națională a statelor membre trebuie să faciliteze posibilitatea unui acces direct și autonom la instanță pentru copiii care au o înțelegere suficientă a drepturilor lor, precum și a utilizării remediilor pentru protecția acestor drepturi, în baza unei consilieri juridice oferite în mod adecvat.

(2) Orice obstacole de acces la instanță, cum ar fi costul proceselor, lipsa avocatului, etc., trebuie să fie înlăturate.

(3) În cazul unor anumite crime specifice, comise contra copiilor, sau a unor aspecte ale legislației familiei sau civile, accesul la instanță trebuie să fie oferit pentru o perioadă de timp după ce copilul a atins vârsta majoratului, dacă este necesar. Statele membre sunt încurajate să revizuiască statutele lor de limitare.

2. Avocat și reprezentare

(1) Copiii trebuie să aibă dreptul la avocatul lor propriu și la reprezentare, din numele lor, mai ales în cadrul proceselor în care este, sau ar putea fi, un conflict de interese dintre copil și părinți sau alte părți implicate.

(2) Copiii trebuie să aibă acces la asistență juridică gratuită.

(3) Juriștii care reprezintă copiii trebuie să fie instruiți în cunoștință de drepturile copiilor și subiectele aferente, să primească instruire continuă și avansată și să fie capabili să comunice cu copiii la nivelul lor de înțelegere.

(4) Copiii trebuie să fie considerați în calitate de clienți cu drepturi depline, cu propriile drepturi și avocații care reprezintă copiii trebuie să prezinte opinia copilului.

(5) Avocații trebuie să ofere copiilor toată informația necesară și explicațiile legate de posibilele consecințe a opiniilor copiilor.

(6) În cazurile de conflicte de interese dintre părinți și copii, autoritatea competentă trebuie să numească un tutore *ad litem* sau un reprezentant independent pentru a reprezenta opiniile și interesele copilului.

(7) Trebuie să fie garantată reprezentarea adecvată și dreptul de a fi reprezentat independent de părinți, mai ales în cadrul proceselor în care părinții, membrii familiei sau îngrijitorii sunt presupuși infractori.

3. Dreptul de a fi auzit și de a exprima opinii

(1) Judecătorii trebuie să respecte dreptul copiilor de a fi ascultați în toate chestiunile legate de ei. Mijloacele utilizate în aceste scopuri trebuie să fie adaptate la nivelul de înțelegere a copilului și la abilitatea de comunicare a acestuia și să ia în considerare circumstanțele cazului. Copiii trebuie să aibă dreptul la alegere sau să fie cel puțin consultați în legătură cu modul în care doresc să fie audiați.

(2) O pondere corespunzătoare trebuie să fie acordată părerilor și opiniilor copilului în conformitate cu vârsta și nivelul de maturitate al acestuia.

(3) Dreptul de a fi audiat este un drept al copilului, nu o datorie a lui. El implică dreptul de a păstra tăcerea; copiii niciodată nu trebuie să fie forțați să-și exprime opiniile.

(4) Un copil nu trebuie să fie împiedicat să fie audiat numai în baza vârstei lui. Oricând un copil preia inițiativa de a fi audiat într-un caz care-l afectează, judecătorul nu trebuie să refuze primirea copilului și audierea părerilor și opiniilor lui în legătură cu el sau cu cazul.

(5) Copiilor trebuie să li se ofere toată informația necesară legată de folosirea eficientă a dreptului de a fi auzit. Însă, trebuie să li se explice că, dreptul lor de a fi audiați și de a li se lua în considerare opiniile nu neapărat va determina decizia finală.

(6) Hotărârile și deciziile instanței care afectează copiii trebuie să fie motivate corespunzător și explicate acestora într-un limbaj pe care copiii îl pot înțelege, în special, acele decizii, la adoptarea cărora viziunile și opiniile copilului nu au fost urmate.

4. Evitarea unei întârzieri nejustificate

(1) În toate procesele cu implicarea copiilor, principiul imediatității trebuie să fie aplicat pentru a oferi un răspuns rapid și a proteja interesul suprem al copilului, respectând supremația legii.

(2) În cazuri de drept familial (de exemplu, drepturi părintești, custodie, cazuri de răpire a copilului de către părinți și adopție), instanțele trebuie să fie deosebit de atente pentru a evita riscul consecințelor adverse asupra relațiilor de familie.

(3) În caz de necesitate, autoritățile judiciare trebuie să ia în considerare posibilitatea luării deciziilor temporare sau luării deciziilor preliminare pentru a fi monitorizate o anumită perioadă de timp și a fi revizuite mai târziu.

(4) Autoritățile judiciare trebuie să aibă posibilitatea de a lua decizii care sunt imediat executabile în cazul în care executarea imediată ar fi în interesul suprem al copilului.

5. Organizarea proceselor, mediu și limbaj prietenos copilului

(1) În toate procesele copiii trebuie să fie tratați cu respect pentru vârsta lor, necesitățile lor speciale, maturitatea lor și nivelul de înțelegere, ținând cont de dificultățile de comunicare pe care ei ar putea să le aibă. Cazurile cu participarea copiilor trebuie să fie gestionate în medii non-intimidante și sensibile pentru copii.

(2) Înainte de începerea procesului, copiii trebuie să fie familiarizați cu structura instanței, cu rolurile și identitatea oficialilor participanți.

(3) Trebuie să fie folosit un limbaj corespunzător vârstei și nivelului de înțelegere al copilului.

(4) Atunci când copiii sunt audiați sau intervievați în cadrul proceselor judiciare și non-judiciare, precum și în timpul altor intervenții, judecătorii și alți profesioniști trebuie să interacționeze cu ei cu respect și sensibilitate.

(5) Copiilor trebuie să li se permită să fie însoțiți de părinții lor, sau, dacă este potrivit, de un adult la alegerea lor, cu excepția cazurilor când a fost luată o decizie motivată pentru neadmiterea prezenței persoanei în cauză.

(6) Metodele de interviu, cum ar fi înregistrările video sau audio, ori audierile prealabile *filmate*, trebuie să fie folosite în calitate de probe admisibile.

(7) Copiii trebuie să fie protejați, pe cât de mult posibil, de la imagini sau informație care ar putea dăuna stării lor. Dacă se decide prezentarea unor imagini sau informații posibil dăunătoare pentru copil, judecătorul trebuie să solicite consiliere pentru copil din partea altor profesioniști cum ar fi psihologii și asistenții sociali.

(8) Sesiunile judiciare cu participarea copiilor trebuie să fie adaptate la ritmul și atenția copilului: trebuie să fie prevăzute pauze periodice, iar audierile nu trebuie să dureze prea mult. Pentru a facilita participarea copiilor în deplina lor capacitate cognitivă și pentru a susține stabilitatea lor emoțională, întreruperea și sustragerea în timpul sesiunilor judiciare trebuie să fie reduse la minim.

(9) Pe măsura oportunităților existente, camerele pentru interviuri și cele de așteptare trebuie să fie amenajate pentru copii într-un mediu prietenos acestora.

(10) Pe cât de mult posibil, trebuie să fie create instanțe specializate și proceduri specifice pentru copiii în conflict cu legea. Aceasta ar putea include crearea unităților specializate în cadrul poliției, sistemului judecătoresc și procuraturii.

6. Mărturii / declarații ale copiilor

(1) Interviurile și colectarea declarațiilor de la copii trebuie întotdeauna să fie efectuate de către profesioniști instruiți. Fiecare efort trebuie să fie întreprins pentru ca copiii să depună mărturii în cele mai favorabile încăperi cu cele mai potrivite condiții, ținând cont de vârsta lor, nivelul de maturitate și de orice deficiențe de comunicare pe care ei le-ar putea avea.

(2) Declarațiile audiovizuale de la copiii care sunt victime sau martori trebuie să fie încurajate, cu respectarea dreptului altor părți de a contesta astfel de declarații.

(3) Atunci când este nevoie de audieri repetate ale copilului, ele trebuie să fie efectuate, preferabil, de aceeași persoană, pentru a asigura consistența și coerența de abordare în interesul suprem al copilului.

(4) Numărul de interviuri trebuie să fie atât de limitat, pe cât este posibil, și durata audierii trebuie să fie adaptată la vârsta copilului și gradul de atenție al acestuia.

(5) Contactul direct, confruntarea sau interacțiunea dintre copilul victimă sau martor cu presupușii făptași trebuie, pe cât de mult posibil, să fie evitat, cu excepția cazurilor când copilul victimă solicită acest lucru.

(6) Copiii trebuie să aibă oportunitatea de a prezenta probe în cazuri penale în absența presupusului făptaș.

(7) Existența unor reguli mai puțin severe pentru prezentarea mărturiilor, cum ar fi absența cerinței jurământului sau altor declarații similare, a altor măsuri procedurale prietenoase copiilor, nu trebuie să diminueze valoarea acordată mărturiei sau probelor prezentate de copil.

(8) Protocolurile interviurilor care iau în considerație diverse etape ale dezvoltării copilului trebuie să fie concepute și implementate pentru a sprijini validitatea probelor copiilor. Acestea trebuie să evite întrebări sugestive sau orientate și astfel să îmbunătățească calitatea.

(9) Referitor la interesul suprem și bunăstarea copiilor, trebuie să fie posibil pentru un judecător să permită ca un copil să nu depună mărturie. O astfel de decizie trebuie să fie motivată corespunzător și copilul trebuie să fie informat despre posibilele consecințe ale unui astfel de refuz.

(10) Declarațiile și probele prezentate de copil nu trebuie niciodată să fie considerate invalide sau neveridice numai din motivul vârstei copilului.

(11) Statele membre trebuie să examineze posibilitatea de a înregistra declarațiile copiilor victime și martori în încăperi proiectate special în mod prietenos copiilor, într-o atmosferă prietenoasă acestora.

E. Justiție prietenoasă copiilor după procesele judiciare

(1) Avocatul sau reprezentantul copilului trebuie să-i explice decizia sau hotărârea în cauză într-un limbaj adaptat pentru nivelul de înțelegere al copilului și trebuie să ofere informația necesară despre posibilele măsuri care trebuie să fie întreprinse, cum ar fi apelul sau mecanismele de petiționare independentă.

(2) Autoritățile naționale trebuie să întreprindă toți pașii necesari pentru a facilita executarea deciziilor/hotărârilor judecătorești care includ și afectează copiii, fără întârziere.

(3) Atunci când executarea este inefficientă, copiii trebuie să fie informați despre remediile disponibile prin intermediul mecanismelor de petiționare sau prin acces la justiție.

(4) Executarea forțată a hotărârilor trebuie să reprezinte o ultimă măsură în cazuri de familie când sunt atrași copiii, cu excepția circumstanțelor riscului iminent pentru copil.

(5) După adoptarea deciziilor în cadrul proceselor cu un grad conflictual sporit, trebuie să fie oferită ghidajă și suport, în variantă ideală - gratuit, copiilor și familiilor lor de către servicii specializate.

(6) Măsuri de îngrijire anumită a sănătății și programe sau măsuri corespunzătoare de intervenție socială și terapeutică trebuie să fie prevăzute pentru victimele neglijării, abuzului și altor crime, în mod ideal – gratuit. Copiii și îngrijitorii lor trebuie să fie informați prompt și adecvat despre disponibilitatea unor astfel de servicii.

(7) Avocatul copilului, tutorele *ad litem* sau reprezentantul trebuie să posede mandatul pentru a realiza toate etapele necesare pentru a solicita despăgubirea daunelor în timpul sau după procesul penal în care copilul a fost victimă.

Dacă este cazul, cheltuielile trebuie să fie acoperite de către stat și recuperate de la făptaș.

(8) Măsurile și sancțiunile pentru copiii în conflict cu legea trebuie întotdeauna să fie reacții constructive și individualizate la acțiunile comise, ținând cont de principiul proporționalității, vârsta copilului, starea fizică și mintală, dezvoltarea și circumstanțele cazului.

Dreptul la educație, instruire vocațională, angajare, reabilitare și reintegrare trebuie să fie garantat.

(9) pentru a promova reintegrarea în cadrul societății și conform legislației naționale, dosarele penale ale copiilor trebuie să fie non-divulgabile în afara sistemului justiției la atingerea vârstei majoratului. Excepții pentru divulgarea unei astfel de informații pot fi permise în cazuri de infracțiuni severe, în cazuri de angajare a adulților sau copiilor vulnerabili, ori din motive de securitate publică.

IV. PROMOVAREA ALTOR ACȚIUNI ȘI ABORDĂRI PRIETENOASE COPILOR

Statele membre sunt încurajate să:

(1) promoveze studierea tuturor aspectelor justiției prietenoase copiilor, inclusiv, a tehnicilor de interviu sensibilă a copiilor și diseminarea informației, instruirea privind aplicarea a astfel de tehnici;

(2) efectueze schimb de practică și să promoveze cooperarea în domeniul justiției prietenoase copiilor pe plan internațional;

- (3) promoveze publicarea și cea mai largă diseminare posibilă a instrumentelor legale relevante în versiuni prietenoase copiilor;
- (4) creeze, sau să mențină și să consolideze acolo unde este necesar, birourile de informare pentru drepturile copiilor, posibil pe lângă asociații de barouri, servicii de asistență socială, ombudsman pentru copii, ONG-uri, etc.;
- (5) faciliteze accesul copilului la instanțe și mecanisme de petiționare, cu o recunoaștere ulterioară și o facilitare a rolului ONG-urilor și altor organe independente sau instituții precum ombudsman-ii pentru copii, la susținerea unui acces eficient al copiilor la instanțe și mecanisme de petiționare independentă, la nivel național și internațional;
- (6) susțină crearea unui sistem de judecători și avocați specializați pentru copii și dezvoltarea ulterioară a conceptului judecătoriilor specializate în care măsurile legale și sociale care îi reprezintă a mecanismelor de drepturi umane universale și europene pentru urmărirea justiției și protecția drepturilor atunci când remediile pot fi luate în favoarea copiilor și familiilor lor;
- (7) elaboreze și faciliteze utilizarea de către copii și de către alte persoane care acționează în numele lor a mecanismelor de protecție a drepturilor omului universale și europene, întru exercitarea justiției și protecției drepturilor copilului atunci când căile de atac interne nu există sau au fost epuizate;
- (8) instituie drepturile omului, inclusiv, drepturile copilului, în calitate de componentă obligatorie a curriculei școlare și pentru profesioniștii care lucrează cu copiii;
- (9) elaboreze și susțină sisteme destinate informării părinților despre drepturile copiilor;
- (10) creeze centre prietenoase copiilor, multi-agenții și servicii interdisciplinare pentru copiii victime și martori, în care copiii ar putea fi intervievați și examinați medical pentru scopuri criminalistice, evaluați comprehensiv și să primească toate serviciile terapeutice relevante de la profesioniștii corespunzători;
- (11) creeze servicii specializate și accesibile de susținere și informare, cum ar fi consultațiile online, liniile fierbinți și serviciile gratuite pentru comunitățile locale.

V. MONITORIZARE ȘI EVALUARE

- (1) Statele membre trebuie să revadă legislația națională, politicile și practicile pentru asigurarea reformelor necesare pentru implementarea acestor recomandări.
- (2) Să ratifice rapid, dacă nu făcut încă acest lucru, convențiile relevante ale Consiliului Europei referitoare la drepturile copiilor;
- (3) Statele membre trebuie să revizuiască periodic și să evalueze metodele lor de lucru în cadrul dezvoltării justiției prietenoase copiilor.
- (4) Statele membre, în conformitate cu sistemele lor judiciare și administrative, trebuie să mențină sau să creeze un cadru, inclusiv, unul sau mai multe mecanisme independente, după necesitate, să promoveze și să monitorizeze implementarea prezentelor recomandări.
- (5) Societatea civilă, în particular organizațiile, instituțiile și organele care au ca scop promovarea și protecția drepturilor copilului, trebuie să participe pe deplin la procesul de monitorizare.